

<p>فصل : دوم (بازیگران اصلی در میدان اقتصاد) درس: ششم نام طراح: محمود یعقوبی سرگروه اقتصاد استان خراسان جنوبی</p>	<p>به نام خدا معاونت آموزش متوسطه وزارت آموزش و پرورش دفتر آموزش متوسطه نظری دبیرخانه راهبری کشوری اقتصاد تولید شده در استان خراسان جنوبی</p>	<p>محتوای نوشتاری کتاب: اقتصاد سال تحصیلی: ۱۴۰۱-۱۴۰۰</p>
---	--	--

عنوان درس : نقش دولت در اقتصاد چیست؟

« نقشه راه »

۱- بازی اقتصاد نیازمند یک داور است که به آن می گویند. **دولت** با عملکرد درست خود می تواند تخصیص های بهینه ای برای اقتصاد به وجود آورد.

دولت

« وظایف دولت »

۲- گام اول برای راه اندازی یک شرکت کسب و کار چیست؟

گام اول آن است که **مجوزهای لازم** را برای فعالیت اقتصادی خود از دولت بگیرید.

۳- در راه اندازی یک شرکت کسب و کار، چگونه به دولت اجازه می دهیم که به کارمان نظارت کند؟

گام اول در راه اندازی یک شرکت کسب و کار آن است که مجوزهای لازم را برای فعالیت اقتصادی خود از دولت بگیرید. شما با **گرفتن مجوزها** اجازه می دهید که دولت به کار شما نظارت کند.

۴- با ذکر مثال نقش دولت را در جایگاه **نظارتی و ارائه کالا و خدمات عمومی**، توضیح دهید.

الف) وظایف نظارتی: فرض کنید شما مالک یک شرکت تولیدکننده دارو هستید و کار خود را با دقت و کیفیت انجام می دهید؛ اما رقیب شما در بازار، که آن هم یک شرکت تولید دارو است، محصولات با کیفیت کمتر و قیمت پایین تر ارائه می دهد. این کار او باعث می شود که نه تنها جان مصرف کنندگان به خطر بیفتد، بلکه به خاطر ارائه قیمت پایین تر، مشتری ها را نیز به سوی خود جذب می کند. حالا فرض کنید دولتی نباشد که به کار این شرکت دارویی و محصولات او نظارت کند. در این صورت، هم شما به عنوان یک تولیدکننده متعهد ضرر می کنید و مجبور به ترک بازار می شوید و هم سلامت مصرف کنندگان به خطر می افتد.

ب) ارائه کالا و خدمات عمومی: تصور کنید شما و کارمندان و کارگران شرکت، برای رفت و آمد به کارخانه، نیاز به احداث جاده و پل دارید. همچنین شرکت های دیگر نیز چنین نیامندی هایی دارند. چه کسی باید این جاده ها و پل ها را احداث کند؟ همچنین مردم یک شهر یا یک کشور، نیاز به تأمین بهداشت و امنیت دارند. چه کسی باید این کالاهای عمومی را برای مردم فراهم کند؟ دولت مسئول تأمین کالاهای عمومی نیز هست.

« بهبود عملکرد بازار »

۵- وظایف دولت در عرصه اقتصاد را نام ببرید.

بهبود عملکرد بازار (وظیفه نظارتی) - ارائه کالا و خدمات عمومی

۶- دولت چگونه و از چه راه هایی به بهبود عملکرد بازار کمک می کند؟

دولت با وضع مجموعه گسترده ای از قوانین و مقررات:

الف) باعث تسهیل و تشویق مبادلات می شود که به نفع خریداران و فروشندگان است.

ب) از بروز شرایطی که به مبادلات آنها آسیب می زند، جلوگیری می کند.

ج) حضور دولت و عملکرد قوی آن سبب می شود افراد به حقوق یکدیگر تعرض نکنند و مثلاً دارایی هایی را که متعلق به آنها نیست تصرف نکنند.

* در این حالت، دولت به عنوان یک داور، در میدان فعالیت های اقتصادی، حضور دارد. وضعیتی را تصور کنید که خریداران نمی توانند اطمینان یابند، آیا فروشندگان مالکان واقعی آن چیزی هستند که برای فروش عرضه کرده اند یا خیر، در این حالت چگونه خریداران پولی را که به سختی درآورده اند، برای چیزهایی مانند خانه، خودرو، لوازم خانگی و... بپردازند. حالتی را تصور کنید که پول زیادی را به صاحب واقعی چیزی داده اید و آن را خریده اید؛ اما شخص دیگری به راحتی به میان بیاید و مانع از استفاده شما از چیزی که خریده اید شود!

د) دولت با تعریف و اجرای حقوق مالکیت، امنیت خرید و فروش و مبادلات را بهبود می بخشد. دولت اجازه نمی دهد تا زمانی که فروشنده اثبات نکند که مالک واقعی چیزی است، آن را بفروشد.

و) علاوه بر حمایت از حقوق مالکیت و اجرای قراردادهای دولت با وضع قوانین و مقرراتی ویژه در زمینه های مختلف می کوشد تا وجود اطلاعات و آگاهی های لازم را برای مبادله بین افراد تضمین کند، مثلاً شرکت های دارویی و غذایی نمی توانند پیش از انجام برخی آزمایش ها و اخذ گواهی معتبر محصولات خود را به بازار عرضه کنند یا افراد بدون دارا بودن صلاحیت های لازم به مشاغل مختلف وارد شوند؛

ه) همچنین سازمان استاندارد وظیفه دارد کیفیت یا عدم کیفیت محصولات را تأیید کند. همه این فعالیت ها به نوعی سبب بهبود عملکرد بازار می شود.

«ارائه کالای عمومی»

۷- منظور از کالای عمومی^۱ چیست؟

به کالا و خدماتی که توسط افراد زیادی می تواند هم زمان استفاده شود و شما نمی توانید مردم را از استفاده آن محروم سازید، کالای عمومی گفته می شود.

۸- چند مورد از کالاها و خدمات عمومی را نام ببرید.

خیابان، بوستان، تیرهای چراغ برق، پل ها، آتش نشانی، پلیس و...

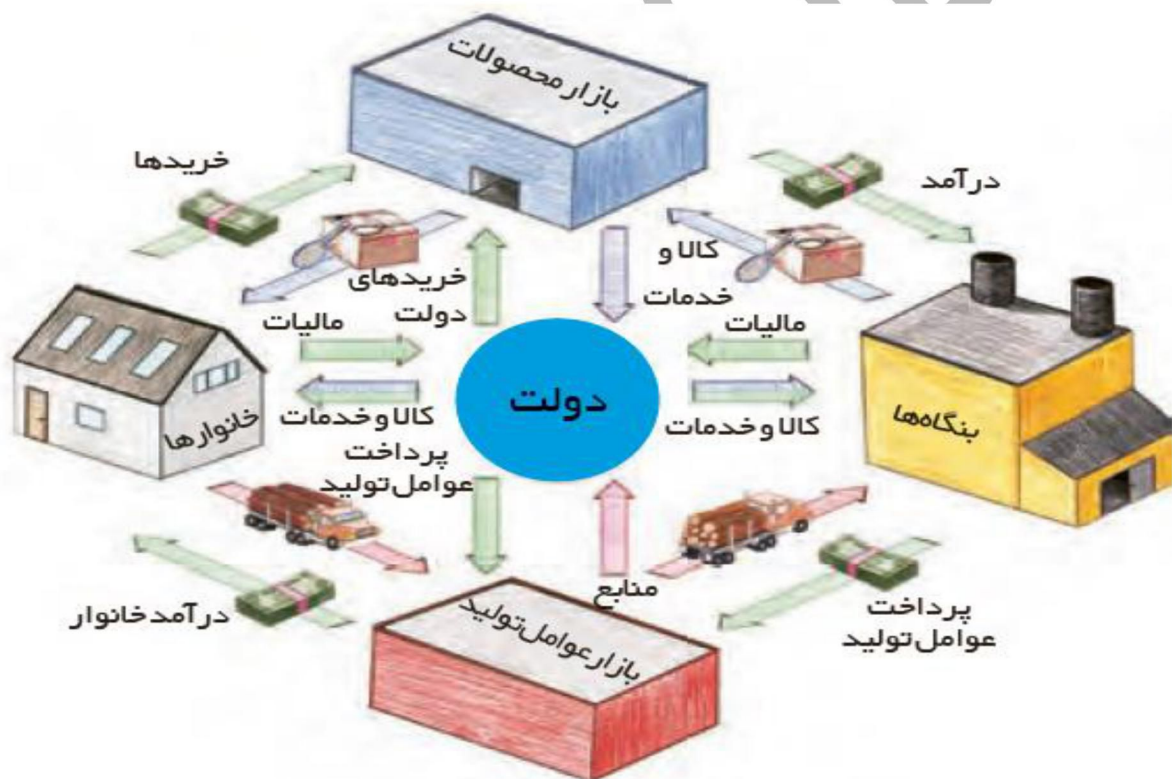
«جایگاه دولت در جریان چرخشی در آمد»

۹- نقش دولت در جریان چرخه درآمدی را توضیح دهید.

^۱ - public goods

علاوه بر دو بازیگر اصلی اقتصاد، **خانوارها** و **شرکتها**، **دولت** هائیز نقش و جایگاه مهمی در جریان چرخشی درآمد دارند. بنابراین می توان گفت نمودار جریان چرخشی تعاملات بین خانوارها و شرکتها که در درس پنجم بررسی کردیم کامل نیست چرا که دولت را نادیده گرفته بود. **دولت** ها برای تولید کالا و خدمات عمومی نیاز به منبع درآمدی دارند که این درآمدها از طریق **مالیاتی** که از خانوارها (مالیات بر درآمد - مالیات بر دارایی - مالیات بر مصرف) و بنگاهها (مالیات بر ارزش افزوده کالاها - مالیات بر درآمد شرکتها) می گیرند تامین می کنند و در مقابل کالا و خدمات تولیدی خود را به خانوارها و بنگاهها عرضه می کنند. دولت برای تولید کالا و خدمات نیاز به عوامل تولید دارد که این عوامل تولید را از بازار عوامل تولید تامین می کند و در مقابل به بازار عوامل تولید پرداختی دارد که این پرداختی بخشی از درآمد بنگاه را تشکیل می دهد.

***** دولت برای انجام نقش های مختلفی که بر عهده دارد، خریداری مهم در بازارهای عوامل تولید و نیز بازار کالا و خدمات است و البته با دریافت مالیات از شرکتها و خانوادهها و پرداخت یارانه به آنها نقشی مهم در اقتصاد ایفا می کند.**

« ابزارها و منابع تامین مالی »

۱۰- منابع مالی خدمات و کالاهای عمومی که توسط دولت ارائه می شود چگونه تامین می شود؟

این منابع مالی معمولاً و در بیشتر موارد از دو محل تأمین می شود؛

الف) مالیاتها (مستقیم و غیرمستقیم)

ب) سایر درآمدهای دولت (فروش دارایی های ملی مثل نفت و استقراض از مردم)

« مالیات »

۱۱- دولت برای تأمین سطحی از کالاها و خدمات عمومی برای همگان، از مردم می گیرد.

مالیات

۱۲- اهداف اصلی گرفتن مالیات چیست؟

مالیات سه هدف اصلی دارد.

الف) اولین و مهم ترین هدف مالیات، **افزایش درآمد دولت** است.

ب) دیگر اینکه، مالیات می تواند باعث **کاهش فعالیت های نامناسب و تشویق فعالیت های مطلوب شود**. (کاهش

سیگار کشیدن و افزایش مصرف شیر)

ج) می تواند به **کاهش نابرابری های اقتصادی** کمک کند.

۱۳- مالیات^۱ بعنوان یکی از راه های **افزایش درآمد دولت** را توضیح دهید.

مالیات برای تأمین مالی اهداف و پشتیبانی از فعالیت های دولت مانند امنیت، دفاع، امور قضایی، آموزش و بهداشت عمومی ضروری است. شاید تصور زندگی در شهرها و روستاها بدون خدمات ارائه شده توسط دولت مانند مدارس، راه ها، علامت های راهنمایی و رانندگی، پلیس، درمانگاه ها، کتابخانه ها، بوستان ها و... که هزینه های همه آنها از محل مالیات تأمین می شود، سخت باشد! بنابراین هدف اصلی از مالیات این است که درآمد دولت را تا حدی بالا ببرد که عملکرد دولت مؤثر واقع شود.

۱۴- مالیات چگونه باعث **کاهش فعالیت های نامناسب و تشویق فعالیت های مطلوب** در جامعه می شود؟ مثال بزنید.

الف) دولت با وضع مالیات بر برخی کالاها باعث **کاهش مصرف آن کالاها و فعالیت های نامناسب می گردد**:

* در سال ۲۰۰۶ کشور چین ۵ درصد مالیات بر فروش چوبک های غذاخوری وضع کرد. دلیل وضع این مالیات، نگرانی بابت این بود که تولید چوبک ها ممکن است جنگل ها را در چین نابود کند. این مالیات ژاپن را با مشکل مواجه ساخت. رستوران داران و مصرف کنندگان ژاپنی هر ساله تقریباً ۲۵ میلیارد جفت از این چوبک ها از چین خریداری می کردند. با این مالیات قیمت چوبک ها در ژاپن افزایش یافت. رستوران داران ژاپنی برای حل این مشکل، چاره ای اندیشیدند آنها به جای چوبک، قاشق های پلاستیکی عرضه کردند و به مشتریانی که از این قاشق ها استفاده می کردند، تخفیف دادند. به این ترتیب بسیاری از مصرف کنندگان عادت خود را تغییر دادند و به جای چوبک از این قاشق ها استفاده کردند.

* در برخی کشورها مالیات بر **سوخت های آلاینده** مانند بنزین و گازوئیل معمول است؛ چراکه این مالیات می تواند به کاهش مصرف و در نتیجه کاهش آلودگی ناشی از آن بینجامد.

* اخیراً در برخی کشورها به دلیل آثار زیست محیطی خطرناک **کیسه های پلاستیکی**، به وضع مالیات بر مصرف آنها اقدام شده است.

* علاوه بر این مالیات بر مصرف **محصولات تنباکویی** از جمله سیگار که برای سلامت انسان مضر است، در دنیا بسیار شایع است

ب) دولت از برخی فعالیت ها و کالاها که برای جامعه مفید است، مالیات دریافت نمی کند تا مصرف آن کالاها بیشتر شود: * مثلاً دولت مالیات از شیر که برای سلامتی مفید است را برمی دارد یا کاهش می دهد تا قیمت شیرازان تر شود و میزان مصرف آن توسط افراد بیشتر شود.

۱۵-..... یکی از ابزارهای مهم دولت در کاهش نابرابری بین افراد پر درآمد و کم درآمد محسوب می شود.

مالیات

« انواع مالیات »

۱۶- مالیات به طور کلی به چند دسته تقسیم می شود؟

مالیات مستقیم و مالیات غیرمستقیم

۱۷- تفاوت مالیات مستقیم^۱ با مالیات غیرمستقیم^۲ در چیست؟

تفاوت این دو نوع مالیات در این است که در مالیات مستقیم مبلغی به عنوان مالیات دریافت می شود ولی در مالیات غیرمستقیم، مالیات بصورت بخشی از قیمت کالا از مشتری گرفته می شود.

۱۸- مالیات های مستقیم به چند دسته تقسیم می شوند؟

مالیات های مستقیم خود به دو دسته مالیات بر دارایی و مالیات بر درآمد تقسیم می شوند.

۱۹- اساس و مبنای مالیات بر دارایی چیست؟

اساس و مبنای مالیات بر دارایی، ثروت مؤدی (پرداخت کننده مالیات) است.

۲۰- مهمترین نوع مالیات بر دارایی^۳ چیست؟

مهم ترین نوع مالیات بر دارایی، مالیات بر ارث است که از اموال و دارایی های باقی مانده شخص فوت شده، دریافت می شود. در واقع زمانی که اموال شخص متوفی قرار است به وراث او منتقل شود، دولت از دارایی و ثروت در حال انتقال مالیات می گیرد. ۲۱- منظور از مالیات بر ارث چیست؟ توضیح دهید.

این نوع مالیات مهم ترین نوع مالیات بر دارایی، می باشد که از اموال و دارایی های باقی مانده شخص فوت شده، دریافت می شود. در واقع زمانی که اموال شخص متوفی قرار است به وراث او منتقل شود، دولت از دارایی و ثروت در حال انتقال مالیات می گیرد.

۲۲- در مالیات بر درآمد^۴، مبنای مالیات چیست؟

در مالیات بر درآمد، درآمد افراد و شرکت ها (و نه ثروت آنها) مبنای مالیات است.

۲۳- مهمترین نوع مالیات چیست؟

مالیات بر درآمد اشخاص مهم ترین نوع مالیات است. مالیات بر درآمد از هر کدام از انواع درآمدها جداگانه دریافت می شود.

(مثلاً مالیات بر حقوق و مالیات بر درآمد املاک)

۱- direct tax

۲- indirect tax

۳- property tax

۴- income tax

« بیشتر بدانیم »

۲۴- اقسام مالیات بر درآمد را نام ببرید و توضیح دهید.

نوع مالیات	تعریف	مقدار مالیات
مالیات بر درآمد کشاورزی و دامپروری	هرگونه درآمد ناشی از فعالیت های کشاورزی و زراعت و دامپروری، دامداری، پرورش ماهی، پرورش زنبور عسل، صیادی، ماهیگیری و مواردی از این دست	معاف از مالیات
مالیات بر درآمد حقوق	درآمد ناشی از حقوق و دستمزد	تا سطحی از درآمد (تعیین شده در بودجه سالیانه) معاف از مالیات و مازاد بر این مبلغ و تا هفت برابر آن، ده درصد مالیات کسر می شود. نسبت به مازاد این مبلغ هم ۲۰ درصد کسر می شود
مالیات بر درآمد مشاغل	درآمد شخص حقیقی از اشتغال به مشاغل تجاری، خدماتی و پزشکی به صورت کل فروش کالا و خدمات پس از کسر هزینه ها	مبنای مالیات اظهارنامه ای است که باید پر کنند و تا قبل از تیرماه سال بعد به اداره امور مالیاتی محل کار خود تسلیم نمایند
مالیات بر درآمد اتفاقی	درآمدهایی مانند جایزه و معاملات بلاعوض (مثل بخشش و هبه زمینی به دیگری) که معمولاً مستمر و تکرار شونده نیستند و به صورت اتفاقی حاصل می گردند	میزان مالیات و نحوه پرداخت آن، بسته به نوع درآمد حاصله می تواند متفاوت باشد
مالیات بر درآمد املاک	درآمد ناشی از اجاره املاک و علاوه بر اجاره، نقل و انتقال املاک هم مشمول مالیات است	پس از کسر ۲۵ درصد از مبلغ کل اجاره به عنوان هزینه ها و استهلاکات مشمول پرداخت مالیات خواهند شد
مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی	از جمع درآمد شرکت های تجاری	

۲۵- مهمترین انواع مالیات های غیر مستقیم که در کشور ما اجرا و اعمال می شوند را نام ببرید.

مهم ترین انواع مالیات های غیر مستقیم که در کشور ما اجرا و اعمال می شوند، عبارت اند از: عوارض گمرکی و خدماتی، مالیات بر مصرف و مالیات بر ارزش افزوده.

۲۶- حقوق و عوارض گمرکی بعنوان یکی از مالیات های غیر مستقیم را توضیح دهید.

حقوق و عوارض گمرکی در واقع مالیات هر کشور بر صادرات و واردات کالاها می باشد که با نام « تعرفه های گمرکی » نیز شناخته می شود. این نوع از مالیات ها، تابع سیاست های کلان بازرگانی و شرایط اقتصادی کشورها هستند و به جز اینکه یکی از راه های درآمدزایی دولت ها هستند، معمولاً برای حمایت از صنایع داخلی نیز به کار گرفته می شوند. این دسته از مالیات ها ممکن است براساس قیمت و ارزش کالاها یا براساس ویژگی ها و مشخصات آنها (مانند حجم، وزن و...) تعیین و دریافت شوند.

۲۷- هدف دولت از مالیات غیر مستقیم حقوق و عوارض گمرکی چیست؟

الف) درآمدزایی دولت ها

ب) حمایت از صنایع داخلی

۲۸- مالیات غیر مستقیم حقوق و عوارض گمرکی، براساس چه مواردی تعیین و دریافت می شود؟

این دسته از مالیات ها ممکن است براساس قیمت و ارزش کالاها یا براساس ویژگی ها و مشخصات آنها (مانند حجم، وزن و...) تعیین و دریافت شوند.

۲۹- برای عوارض خدماتی که جز مالیات غیرمستقیم می باشد مثال بزنید.

انواع عوارض درج شده در قبض های شهرداری مالیات تلقی می شود. شهرداری در مقابل خدماتی که ارائه می کند، وجوهی مانند عوارض خودرو یا عوارض نوسازی و دفع پسماند دریافت می کند.

۳۰- مالیات بر مصرف^۱ بعنوان یکی از مالیات های غیرمستقیم را توضیح دهید.

مالیات بر مصرف مالیاتی است که مصرف کنندگان کالاها یا خاص در زمان خرید آن کالا (به همراه قیمت کالا) پرداخت می کنند. به این ترتیب اگر شما میزان بیشتری از آن کالا مصرف کنید، در نهایت مالیات بیشتری نیز پرداخت می کنید. اگرچه این نوع مالیات نهایتاً به وسیله مصرف کننده نهایی پرداخت می شود، اما وظیفه قانونی پرداخت آن به عهده تولیدکنندگان و فروشندگان است. مالیات بر مصرف، انواع بسیار زیادی دارد که بارزترین نمونه آن در ایران، مالیات بر مشروبات غیرالکلی ماشینی و مالیات بر دخانیات است.

۳۱- بارزترین نمونه مالیات بر مصرف در کشور ما چیست؟

بارزترین نمونه آن در ایران، مالیات بر مشروبات غیرالکلی ماشینی و مالیات بر دخانیات است.

۳۲- منظور از مالیات بر ارزش افزوده چیست؟

منظور از مالیات بر ارزش افزوده، مالیاتی است که از تفاوت ارزش بین کالا و خدمات عرضه شده با ارزش کالا و خدمات خریداری شده در دوره ای مشخص گرفته می شود. این نوع مالیات چند مرحله ای است و در هر یک از مراحل تولید و تکمیل تا مصرف نهایی بر حسب ارزش افزوده گرفته می شود.

۳۳- مالیات بر ارزش افزوده، چگونه فرار مالیاتی را کاهش می دهد؟ توضیح دهید.

مالیات بر ارزش افزوده با ایجاد شفافیت، فرار مالیاتی را کاهش می دهد و از مالیات ستانی مضاعف جلوگیری می کند.

چرا مالیات بر ارزش افزوده از مالیات ستانی مضاعف جلوگیری می کند؟

چون مالیات پرداخت شده تولیدکنندگان قبلی از مالیات بر فروش بعدی کسر می شود. به عبارت دیگر کالا و خدمات واسطه ای از پرداخت مالیات معاف می شوند.

۳۴- در مالیات بر ارزش افزوده، کدام کالاها و خدمات از پرداخت مالیات معاف می شوند؟

در این نوع مالیات کالا و خدمات واسطه ای از پرداخت مالیات معاف می شوند.

۳۵- مالیات بر ارزش افزوده (VAT)، چگونه کار می کند؟ مثال بزنید.

در کشورهایی که سازوکار مالیات بر ارزش افزوده برقرار است، کسب و کارها، منبع مالیات را از فروش خودشان جمع آوری کرده و آن را از طریق خرید از دیگر کسب و کارها، پرداخت می کنند. در این شکل نشان داده شده است که چگونه ۱۰ درصد مالیات بر ارزش افزوده (VAT) بر تولید و فروش لباس، عمل می کند.

۱- consumption tax

۲-value added tax

مرحله ۱: کشاورز پنبه را می‌رویاند و آن را به قیمت ۱۰۰۰ تومان به پارچه‌بافی می‌فروشد.
مرحله ۲: پارچه‌بافی پارچه را می‌بافد و به قیمت ۵۰۰۰ تومان به خیاط می‌فروشد.
مرحله ۳: خیاط لباس را می‌دوزد و آن را به قیمت ۱۲۰۰۰ تومان به مغازه‌دار می‌فروشد.
مرحله ۴: مغازه‌دار، لباس را به قیمت ۲۰۰۰۰ تومان به مشتری می‌فروشد.

قیمت فروش با مالیات بر ارزش افزوده	۱۱۰۰ تومان	۵۵۰۰ تومان	۱۳۲۰۰ تومان	۲۲۰۰۰ تومان
مالیات بر ارزش افزوده جمع آوری شده توسط فروشنده	۱۰۰ تومان	۵۰۰ تومان	۱۲۰۰ تومان	۲۰۰۰ تومان
اعتبار مالیات بر ارزش افزوده‌هایی که در مرحله قبل پرداخت شده	-	-۱۰۰ تومان	-۵۰۰ تومان	-۱۲۰۰ تومان
مالیات بر ارزش افزوده خالص جمع آوری شده	۱۰۰ تومان	۴۰۰ تومان	۷۰۰ تومان	۸۰۰ تومان
مجموع مالیات بر ارزش افزوده جمع آوری شده	۲۰۰۰ تومان			

« بیشتر بدانیم »

برخی مشکلات مالیات ستانی (فرار مالیاتی - نگرقتن برخی مالیات ها)

۳۶- چرادر برخی کشورها، فرار مالیاتی زیاد است؟

فرار مالیاتی در برخی کشورها، به دلیل **عدم شفافیت درآمدها**، زیاد است. به گزارش وزارت امور اقتصادی و دارایی در سال ۹۷ در کشور ما، فرار مالیاتی حدود ۴۰ هزار میلیارد تومان یعنی معادل ۳۵ درصد درآمدهای مالیاتی آن سال بوده است!

۳۷- نگرقتن برخی مالیات هادر کشور ما چه پیامدی به دنبال داشته است؟ مثال بزنید.

برخی از انواع مالیات ها در ایران گرفته نمی شود و همین امر سبب شده است که **انحرافات در مسیر سرمایه گذاری** در کشور رخ دهد. از جمله این مالیات ها مالیات خانه های خالی و زمین های بایر است که سبب شده است این نوع دارایی های مصرفی به **دارایی های سرمایه ای غیرمولد** تبدیل شود.

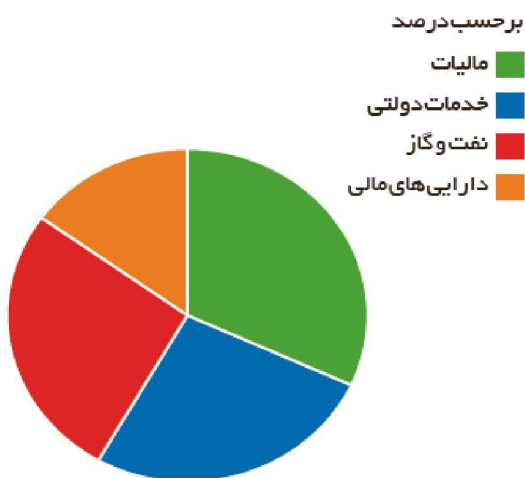
سهام انواع مالیات در کشورهای مختلف (به درصد)

عنوان	آمریکا	انگلستان	آلمان	سوئد	تروژ	دانمارک	ایران
درآمد مالیات / تولید ناخالص داخلی	۲۴/۸	۳۵	۳۶/۳	۴۵/۸	۴۲/۸	۴۸/۲	۱۰/۵
سهام مالیات بر درآمد اشخاص حقیقی	۴۹/۵	۳۴	۴۱/۶	۳۶/۱	۳۰/۲	۵۱/۷	۱۴
سهام مالیات بر سود شرکت ها	۱۱/۱	۱۰	۷/۶	۷/۹	۳۲/۲	۵/۷	۳۷
سهام مالیات بر مصرف	۲۳/۱	۴۰/۵	۴۶	۲۸/۸	۲۶/۴	۳۱/۶	۴۲/۳
بالاترین نرخ مالیات بر درآمد	۴۳/۳	۶۲/۷	۵۹/۳	۷۳/۶	۶۰/۸	۶۹/۸	۳۵

۳۸- غیر از مالیات، سایر درآمدهای دولت از چه راه هایی تامین می شود؟

الف) غیر از مالیات بخش زیادی از درآمدهای مورد نیاز دولت در ایران از محل **فروش دارایی های مثل نفت** تامین می شود. این نمودار نشان می دهد که بخش زیادی از درآمدهای دولت از محل فروش دارایی های تجدیدناپذیری مانند نفت و گاز تامین شده است که درآمدی پایدار نیست؛ با قیمت نفت نوسان می کند و قابل تحریم است فروش این نوع دارایی ها، عملاً فروش دارایی هایی است که نه فقط به ما بلکه به نسل های بعد هم تعلق دارد. اگر با درآمد حاصل از فروش این منابع، دارایی های دیگری خلق نشود و این درآمدها صرف هزینه های جاری کشور (نظیر پرداخت دستمزدها و...) شود، در این صورت حتماً نسل های بعد، ما را نخواهند بخشید!

برآورد منبع درآمدهای عمده دولت ایران در سال ۱۳۹۷

ب) دولت سالیانه بخشی از درآمد مورد نیاز خود را نیز از **طریق ایجاد بدهی** تامین می کند؛ یعنی از مردم **قرض** می گیرد یا آنها را در **طرح های عمرانی و سرمایه گذاری های دولت شریک می کند** و از محل سود این طرح ها سودی بین آنها تقسیم می کند. این درآمد نیز نمی تواند تا ابد پایدار باشد.

۳۹- چرا درآمدهای ناشی از فروش دارایی های تجدیدناپذیری مانند نفت و گاز پایدار نیست؟

چون با قیمت نفت نوسان می کند و قابل تحریم است.

«بودجه دولت»

۴۰- دولت برای مدیریت کلان کشور به چه برنامه ای احتیاج دارد؟

دولت برای مدیریت کلان کشور، در مقابل درآمدهایی که به دست می آورد، مخارج و هزینه هایی نیز دارد. به سخن دیگر، دولت برای انجام وظایف خود، همچون بهبود عملکرد بازار و ارائه کالاهای عمومی، باید هزینه کند. دولت ها برای اداره امور کشور با توجه به درآمدها و هزینه هایشان، نیاز به یک برنامه دارند که در قالب **بودجه**، نشان داده می شود.

۴۱- منظور از بودجه دولت چیست؟

بودجه دولت در واقع **برنامه یکساله دولت را برای خرج کردن با توجه به درآمدها** ارائه می دهد.

۴۲- چه زمانی با «مازاد بودجه» مواجه هستیم؟

اگر درآمد بودجه از هزینه آن بیشتر باشد، با «**مازاد بودجه**» روبه رو هستیم.

۴۳- چه زمانی با «کسری بودجه» مواجه خواهیم بود؟

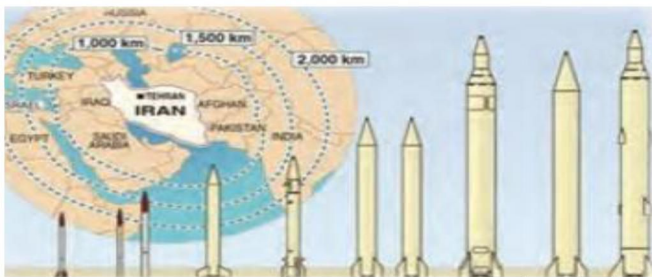
اگر هزینه ها از درآمدها بیشتر باشد، «**کسری بودجه**» خواهیم داشت.

دولت ها باید سعی کنند با **برنامه ریزی درست و تنظیم الگوی درآمد - هزینه** از کسری بودجه جلوگیری کنند.

*** جواب فعالیت ها ***

فعالیت فردی در کلاس صفحه ۵۹

اگر کشوری ارتش نداشته باشد و برای خود تجهیزات دفاعی تدارک نبیند، چه اتفاقی برایش می افتد؟ آیا دیگر کشورها نیز به صلح و رعایت حقوق او پایبند خواهند ماند؟ هزینه های تأمین نیروهای نظامی و تجهیزات و امکانات مورد نیاز آنها را چگونه باید تأمین کرد؟ باتوجه به وضعیت کنونی جهان که قدرت های سلطه گردربی غارت و چپاول منابع و مواد خام کشورهای ضعیف و در حال توسعه می باشند یکی از عوامل اصلی بازدارندگی این دست اندازی ها و طمع کشورهای زورگو، داشتن ارتش و توان دفاعی و نظامی قوی جز ضروریات محسوب می شود. علاوه بر دفاع از کشور و امنیت، نیروی نظامی و ارتش می تواند نظم و انضباط را در داخل کشور ایجاد کند و در حوادث غیرقابل پیش بینی از جمله سیل، زلزله و... کمک رسان مردم باشد. دولت هزینه های تأمین نیروهای نظامی و تجهیزات و امکانات آن ها را می تواند از طریق مالیاتی که از مردم می گیرد تأمین کند.

برای تفکر و تمرین صفحه ۶۵

- ۱- هریک از موارد زیر را تحلیل کنید و مشخص کنید که آیا این تغییر می تواند یک فعالیت اقتصادی را که مشمول مالیات می شود، تشویق یا دلسرد کند؟ پاسخ را توضیح دهید.
 - * دولت مالیات ۱۰۰۰ تومانی بر بطری ها و قوطی های پلاستیکی وضع می کند.
 - موجب کاهش مصرف مردم از بطری ها و قوطی های پلاستیکی می گردد و این امر می تواند از تخریب و آسیب به محیط زیست جلوگیری کند.
 - * دولت مبلغ کمک های خیریه را که می تواند هنگام محاسبه مالیات بر درآمد از درآمد کسر شود افزایش می دهد.
 - باعث تشویق افراد خیر برای کمک به خیریه ها خواهد شد.
 - * دولت مالیات حقوق و دستمزد کارفرمایان را کاهش می دهد.
 - باعث تشویق کارفرمایان به تولید بیشتری گردد و این امر می تواند زمینه اشتغال بیشتری را فراهم کند.
 - * دولت بر غذاهایی که حاوی سطوح بالای چربی و سطح بالایی از سدیم هستند، مالیات اعمال می کند.
 - باعث کاهش مصرف این غذاها توسط افرادی شود و این امر می تواند به سلامت جامعه کمک کند.
 - * دولت قوانین را تغییر می دهد تا شرکت ها مالیات بیشتری بپردازند.
 - باعث دلسردی کارفرمایان و تولیدکنندگان می شود. شاید شرکت های ضعیف و رشکست شوند و این امر می تواند زمینه بیکاری را فراهم کند.

* دولت مالیات بر فروش خودروهای جدید را حذف می کند.

موجب افزایش فروش خودرو می شود زمینه را برای رونق تولید این خودروها فراهم می آورد.

* دولت نرخ مالیات املاک برای کارخانجات جدید را کاهش می دهد.

می تواند باعث تاسیس کارخانجات زیادی گردد و تولیدات رونق بیشتری یابد و این می تواند زمینه اشتغال بیشتری را فراهم آورد. البته کارخانجات زیادی می تواند آلودگی زیست محیطی بیشتری به همراه داشته باشد.

۲- نوع مالیات را در هر یک از موارد زیر تعیین کنید.

* کارفرمایان باید درصدی از دستمزد کارکنان خود را به دولت پرداخت کنند.

مالیات بردارآمد (مستقیم)

* افرادی که خانه، ویلا، خودروهای لوکس و... دارند، ملزم به پرداخت درصدی از ارزش دارایی خود به دولت هستند.

مالیات بردارایی (مستقیم)

* دولت تصمیم می گیرد که فقط کالاهای خاصی در مقادیر مشخصی پس از خرید مالیات بپردازند.

مالیات بر مصرف (غیر مستقیم)

* شرکت ها باید درصدی از سود خودشان را به دولت بپردازند.

مالیات بردارآمد (مستقیم)

* کارکنان باید بخشی از درآمد خود را به عنوان مالیات به دولت پرداخت کنند.

مالیات بردارآمد (مستقیم)

۳- کارگاه ایران سبز، به همراه سه کارگاه مجاور دیگر، از مجموع کالاها و امکانات عمومی که دولت در اختیار آنها قرار داده است، مطابق با موارد زیر از مزایای آن بهره مند می شود.

* احداث و تجهیز جاده ای که برای تسهیل حمل و نقل در کنار کارخانه احداث شده است، به ارزش سالانه ۵۰ میلیون تومان

* احداث و تجهیز مجموعه سامانه روشنایی بیرون از کارخانه به ارزش سالانه ۳۰ میلیون تومان

* تأمین امنیت راه ها و بازار خرید مواد اولیه و فروش محصولات به ارزش سالانه ۳۰ میلیون تومان

* ایجاد و نگهداری امکانات رفاهی و بهداشتی در نزدیکی کارخانه به ارزش سالانه ۲۰ میلیون تومان

اگر قرار بود آقای محمدی به عنوان مدیرعامل کارگاه، خودش هزینه این موارد را پرداخت کند، چه تغییری در درآمد و سود و زیان سالانه شرکت او حاصل می شد؟ (اطلاعات مربوط به هزینه ها و درآمد شرکت در تمرین درس اول آمده است).

$$۱۳۰/۰۰۰/۰۰۰ = ۵۰/۰۰۰/۰۰۰ + ۳۰/۰۰۰/۰۰۰ + ۳۰/۰۰۰/۰۰۰ + ۲۰/۰۰۰/۰۰۰ = \text{مجموع هزینه های عمومی که}$$

دولت پرداخت آن ها را انجام می داد.

این هزینه ها را به هزینه های قبلی شرکت آقای محمدی اضافه می کنیم.

طبق اطلاعات تمرین درس اول صفحه ۱۱

$$\text{درآمد سالانه شرکت آقای محمدی} = ۲/۵۰۰/۰۰۰/۰۰۰$$

$$\text{مجموع هزینه ها} = ۲/۴۸۰/۰۰۰/۰۰۰ + ۱۳۰/۰۰۰/۰۰۰ = ۲/۶۱۰/۰۰۰/۰۰۰$$

$$\text{سود یا زیان} = ۲/۵۰۰/۰۰۰/۰۰۰ - ۲/۶۱۰/۰۰۰/۰۰۰ = -۱۱۰/۰۰۰/۰۰۰$$

اگر قرار باشد آقای محمدی خودش هزینه این خدمات عمومی را پرداخت کند به میزان ۱۱۰/۰۰۰/۰۰۰ تومان ضرروزیان خواهد کرد چون میزان هزینه ها از درآمد شرکت بیشتر خواهد شد.

اکنون فرض کنید دولت، مالیاتی معادل ۵ درصد به طور سالانه، بر درآمدهای شرکت تولیدی آقای محمدی وضع کرده است. با فرض اینکه درآمد مشمول مالیات این شرکت ۱۰۰ میلیون تومان باشد، اولاً تأثیر این مالیات را بر سود و زیان سالانه شرکت محاسبه کنید. ثانیاً هزینه مالیات را با منافع به دست آمده از امکانات عمومی مقایسه کنید و تحلیل کنید که آیا پرداخت مالیات به نفع شرکت است یا به ضرر آن.

$$\text{مالیات دولت بر درآمد شرکت} = \frac{۱۰۰/۰۰۰/۰۰۰ \times ۵}{۱۰۰} = ۵/۰۰۰/۰۰۰$$

$$\text{درآمد شرکت} = ۲/۵۰۰/۰۰۰/۰۰۰$$

$$\text{مجموع هزینه ها} = ۲/۴۸۰/۰۰۰/۰۰۰ + ۵/۰۰۰/۰۰۰ = ۲/۴۸۵/۰۰۰/۰۰۰$$

$$\text{سود پازیان} = ۲/۵۰۰/۰۰۰/۰۰۰ - ۲/۴۸۵/۰۰۰/۰۰۰ = ۱۵/۰۰۰/۰۰۰$$

اگر آقای محمدی سالانه ۵ درصد مالیات پرداخت کند به میزان ۱۵/۰۰۰/۰۰۰ تومان سود خواهد کرد.

شرکت آقای محمدی با پرداخت هزینه های خدمات عمومی ۱۱۰/۰۰۰/۰۰۰ تومان ضرروزیان می کند و با پرداخت ۵ درصد مالیات سالانه، ۱۵/۰۰۰/۰۰۰ تومان سود خواهد کرد. پس پرداخت مالیات سالانه به نفع شرکت آقای محمدی خواهد بود.

تحلیل کنید..... صفحه ۶۶.....

چرا دولت به عنوان یکی از بازیگران، باید در میدان کسب و کار حضور داشته باشد؟ دولت باید برای ایجاد نظم و امنیت، نظارت بر عملکرد تولیدکنندگان، کیفیت کالاهای تولیدی، آرامش خاطر مصرف کنندگان و برای تولید کالاهای خدمات عمومی باید در میدان کسب و کار حضور داشته باشد. چرا کسب و کارهای گوناگون، باید به دولت مالیات بدهند؟ چون کسب و کارها برای تولیدات خود از کالاهای خدمات عمومی که توسط دولت ارائه می شود استفاده می کنند و دولت امنیت و آرامش را برای کسب و کارها و جامعه ایجاد می کند به همین دلایل باید کسب و کارها به دولت مالیات بپردازند تا درآمد و منابع مالی دولت تامین شود و بتواند زیرساخت ها را برای اشتغال و تولید فراهم کند.

نمونه سوال کنکوری ارزش افزوده

در یک جامعه فرضی، چنانچه کشاورزان هر کیلوگرم پنبه‌ی تولیدی خود را به ارزش: ۴۰۰۰ ریال به «کارگاه‌های ریسندگی» بفروشند. کارگاه‌های ریسندگی، این مقدار پنبه را به مقداری نخ تبدیل کرده و به ارزش: ۵۰۰۰ ریال به «کارگاه‌های پارچه‌بافی» بفروشند، و در کارگاه‌های پارچه‌بافی نخ به «پارچه» تبدیل شده و به مبلغ: ۸۰۰۰ ریال به کارگاه‌های «تولید پوشاک» فروخته شود و در این کارگاه‌ها «پارچه» به «پوشاک» تبدیل می‌شود و به مبلغ: ۱۶۰۰۰ ریال به دست مصرف‌کنندگان می‌رسد. با توجه به این «داده‌ها و ستاده‌ها»:

الف) «ارزش افزوده‌ی مرحله‌ی اول و چهارم» کدام است؟

ب) این روش محاسبه، نام دیگری چیست؟

ج) نام روشی که در آن «کل پولی که از طرف خانوارها به سمت بنگاه‌ها جریان می‌کند محاسبه می‌شود و همچنین نام روشی که در آن، «کل پولی که از طرف بنگاه‌های اقتصادی به سمت خانوارها» جریان می‌یابد محاسبه می‌شود به ترتیب کدام است؟

د) «کارشناسان محاسبه‌ی ارزش تولید کل جامعه» برای جلوگیری از اشتباه در محاسبه به چه اقدامی متوسل می‌شوند؟

۱) الف) ۴۰۰۰، ب) ۸۰۰۰، ج) روش تولید و روش ارزش افزوده، د) هر سه روش را به کار می‌گیرند و هر کدام که بیش‌تر بود آن را منظور می‌کنند.

۲) الف) ۴۰۰۰، ب) ۸۰۰۰، ج) روش تولید، د) حداقل دو روش را برای محاسبه به کار می‌گیرند و جواب‌ها را مقایسه می‌کنند.

۳) الف) ۸۰۰۰، ب) ۴۰۰۰، ج) روش هزینه‌ای، د) دو روش را به کار می‌گیرند و میانگین آنها را منظور می‌دارند.

۴) الف) ۸۰۰۰، ب) ۴۰۰۰، ج) روش تولید، د) حداقل دو روش را برای محاسبه به کار می‌گیرند و جواب‌ها را مقایسه می‌کنند.

ارزش محصول در مرحله قبل - ارزش محصول در آن مرحله = ارزش افزوده در هر مرحله

ارزش محصول در مرحله قبل - ارزش محصول در مرحله اول = ارزش افزوده مرحله اول

$$۴۰۰۰ - ۰ = ۴۰۰۰ \text{ ارزش افزوده مرحله اول (الف)}$$

ارزش محصول در مرحله سوم - ارزش محصول در مرحله چهارم = ارزش افزوده مرحله چهارم

$$۸۰۰۰ = ۱۶۰۰۰ - ۸۰۰۰ \text{ ارزش افزوده مرحله چهارم (الف)}$$

روش تولید = نام دیگر این روش (ب)

ج) در روش هزینه‌ای کل پولی که از طرف خانوار به سمت بنگاه‌ها جریان می‌یابد محاسبه می‌شود و در روش درآمدی کل پولی که از طرف بنگاه به سمت خانوار جریان می‌یابد محاسبه می‌شود.

د) اقتصاددانان برای جلوگیری از اشتباه، حداقل دو روش را برای محاسبه به کار می‌گیرند و جواب‌ها را با هم مقایسه می‌کنند.

جواب گزینه دو

- در یک جامعه فرضی، چنانچه کشاورزان یک کیلوگرم پنبه تولیدی خود را به ارزش: ۶۵۰۰ ریال به کارگاه‌های «ریسندگی» بفروشند. کارگاه‌های «ریسندگی» نیز این مقدار پنبه را به مقداری «نخ» تبدیل کرده و به ارزش ۷۵۰۰ ریال به کارگاه‌های «پارچه‌بافی» بفروشند و در کارگاه‌های «پارچه‌بافی» نخ به «پارچه» تبدیل شده و به مبلغ: ۱۱۰۰۰ ریال به کارگاه‌های «تولید پوشاک» فروخته شود و در این کارگاه‌ها «پارچه» به «پوشاک» تبدیل شده و به مبلغ: ۱۹,۰۰۰ ریال به دست مصرف‌کنندگان برسد. با توجه به این «داده‌ها و ستاده‌ها»:

الف) ارزش افزوده «مرحله دوم و چهارم» چیست؟

ب) عنوان دیگر این روش محاسبه «تولید کل» کدام است؟

ج) نام روشی که در آن «کل پولی» که از طرف «بنگاه‌ها» به طرف خانوارها، جریان می‌یابد و همچنین «کل پولی» که از طرف «خانوارها» به سمت «بنگاه‌ها» روانه می‌شود، به ترتیب، کدام است؟

د) اقتصاددانان چه روشی را جهت اجتناب از اشتباه در محاسبه «تولید کل» جامعه، ارائه می‌کنند؟

۱) الف) ۸۰۰۰-۱۰۰۰ (ب) روش درآمدی (ج) روش تولید - روش درآمدی (د) دو روش را به کار می‌گیرند و میانگین آن‌ها را منظور می‌کنند.

۲) الف) ۸۰۰۰-۱۰۰۰ (ب) روش «تولید» (ج) روش درآمدی - روش هزینه‌ای (د) حداقل دو روش را به کار می‌گیرند و جواب‌ها را با هم مقایسه می‌کنند.

۳) الف) ۶۵۰۰-۳۵۰۰ (ب) روش هزینه‌ای (ج) روش درآمدی - روش تولید (د) هر سه روش را به کار می‌گیرند و میانگین آن‌ها را منظور می‌دارند.

۴) الف) ۶۵۰۰-۳۵۰۰ (ب) روش تولید (ج) روش هزینه‌ای - روش درآمدی (د) هر سه روش مورد استفاده قرار می‌گیرد هر کدام بیشتر بود، آن منظور می‌شود.

ارزش محصول در مرحله قبل - ارزش محصول در آن مرحله = ارزش افزوده در هر مرحله

ارزش محصول در مرحله اول - ارزش محصول در مرحله دوم = ارزش افزوده مرحله دوم

$$۱۰۰۰ = ۷۵۰۰ - ۶۵۰۰ = \text{ارزش افزوده مرحله دوم (الف)}$$

ارزش محصول در مرحله سوم - ارزش محصول در مرحله چهارم = ارزش افزوده مرحله چهارم

$$۸۰۰۰ = ۱۹۰۰۰ - ۱۱۰۰۰ = \text{ارزش افزوده مرحله چهارم (الف)}$$

تولید = نام دیگر این روش (ب)

ج) در روش درآمدی کل پولی که از طرف بنگاه به سمت خانوار جریان می‌یابد و در روش هزینه‌ای کل پولی که از طرف خانوار به سمت بنگاه‌ها جریان می‌یابد محاسبه می‌شود.

د) اقتصاددانان برای جلوگیری از اشتباه، حداقل دوروش را برای محاسبه به کار می‌گیرند و جواب‌ها را با هم مقایسه می‌کنند.

جواب گزینه دو

****** در یک جامعه فرضی تولید پوشاک مراحل را طی می کند. کشاورزان هر کیلو پنبه ی تولیدی خود را به ارزش ۱۰۰۰ ریال به کارگاه ریسندگی می فروشند کارگاه ریسندگی این مقدار پنبه را به نخ تبدیل می کند و آن را به ارزش ۳۰۰۰ ریال به کارگاه پارچه بافی می فروشد و کارگاه پارچه بافی نخ را تبدیل به پارچه می کند و آن را به قیمت ۱۰/۰۰۰ ریال به کارگاه تولیدی می فروشد و کارگاه تولیدی آن را تبدیل به پوشاک می کند و به قیمت ۱۷/۰۰۰ ریال به مصرف کننده می فروشد، ارزش افزوده مرحله دوم و سوم را حساب کنید؟

نام دیگر این روش چیست؟

$$\text{ارزش افزوده مرحله دوم} = ۲۰۰۰$$

$$\text{ارزش افزوده مرحله سوم} = ۷۰۰۰$$

تولید = نام دیگر این روش

****** کشاور گندم خود را به قیمت کیلویی ۵۰۰ ریال می فروشد و دارنده سیلودرازای کیلویی ۲۰۰ ریال آن را نگهداری می کند. سپس آسیابان گندم آرد شده را کیلویی ۱۰۰۰ ریال میفروشد و قیمت فروشی نان در نانوايي کیلویی ۱۲۰۰ ریال است.

الف: ارزش تولید بدست آمده را حساب کنید؟

ب: روش محاسبه در تولید کل چیست؟

$$\text{الف) } ۵۰۰ + ۲۰۰ + ۳۰۰ + ۲۰۰ = ۱۲۰۰$$

روش ارزش افزوده یا تولید (ب)